

MUSTAQILLIKNING DASTLABKI YILLARIDA O'ZBEKISTON TA'LIM TIZIMI: ISLOHOTLAR VA STRATEGIK YONDASHUVLAR

Umaraliyeva Gulshoda

**Andijon davlat pedagogika instituti Pedagogika
fakulteti, boshlang'ich ta'lim yo'nalishi talabasi**

@umaraliyeva.gulshoda2007

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19909893>

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston mustaqillikka erishgan ilk yillarda (1991–1997) ta'lim sohasida amalga oshirilgan tub islohotlar tahlil qilinadi. Sho'ro davridan qolgan mafkuraviy asoratlardan voz kechish, milliy kadrlar tayyorlashning yangi tizimini yaratish va "Ta'lim to'g'risida"gi qonun hamda "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi"ning ahamiyati yoritilgan.

Аннотация: В данной статье анализируются коренные реформы, проведенные в сфере образования в первые годы независимости Узбекистана (1991–1997). Освещаются вопросы отказа от идеологического наследия советского периода, создания новой системы подготовки национальных кадров, а также значение закона «Об образовании» и «Национальной программы по подготовке кадров».

Abstract: This article analyzes the fundamental reforms implemented in the field of education during the first years of Uzbekistan's independence (1991–1997). It highlights the issues of abandoning the ideological remnants of the Soviet era, creating a new system for national personnel training, and the significance of the Law "On Education" and the "National Program for Personnel Training."

Kalit so'zlar: Mustaqillik, ta'lim islohoti, Kadrlar tayyorlash milliy dasturi, test tizimi, uzluksiz ta'lim, milliy istiqloq g'oyasi.

Ключевые слова: Независимость, реформа образования, Национальная программа по подготовке кадров, тестовая система, непрерывное образование.

Keywords: Independence, education reform, National Program for Personnel Training, test system, continuous education.

1991-yil 31-avgustda O'zbekiston o'z mustaqilligini e'lon qilgach, jamiyat hayotining barcha jabhalarida bo'lgani kabi ta'lim tizimida ham yangi davr boshlandi. Sovet davridagi biryoqlama mafkuraga asoslangan va faqat markaz manfaatlariga xizmat qiluvchi ta'lim tizimi mustaqil davlatning milliy manfaatlariga va demokratik talablarga javob bermas edi. Shu sababli, davlatning o'z mustaqilligini mustahkamlashi va jahon hamjamiyatidan munosib o'rin egallashi uchun birinchi navbatda intellektual salohiyatli kadrlar tayyorlash masalasi kun tartibiga chiqdi. Huquqiy asoslarning yaratilishi va "Ta'lim to'g'risida"gi birinchi Qonun: Mustaqillikning ilk oylaridanoq ta'lim sohasini huquqiy tartibga solishga kirishildi. 1992-yil 2-iyulda O'zbekiston Respublikasining ilk "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni qabul qilindi. Bu hujjat bilan ta'lim sohasida davlat siyosatining asosiy prinsiplari belgilab berildi: Ta'limning insonparvarligi va demokratik xarakterda ekanligi; Ta'limning milliy-madaniy an'analarga asoslanishi; Dunyoviy ta'lim tizimining saqlanishi. Ushbu qonun ta'lim muassasalariga ma'lum darajada mustaqillik berdi va xususiy ta'lim sektorining shakllanishi uchun zamin yaratdi. Biroq, 90-yillarning o'rtalariga kelib, hayotning o'zi yanada chuqurroq va keng qamrovli islohotlarni talab qila boshladi. Test tizimiga o'tish: Adolat va shaffoflik sari ilk qadam: O'zbekiston ta'lim tarixi sahifalarida 1992-yil alohida o'rin tutadi. Aynan shu yili respublikada

oliy o'quv yurtlariga qabul jarayonida mutlaqo yangi va inqilobiy usul — test sinovlari joriy etildi.¹

Sovet davridagi og'zaki va subyektiv imtihonlar o'rniga joriy etilgan bu tizim korrupsiyaga qarshi kurashish va abituriyentlarning bilimni xolisona baholash yo'lidagi muhim qadam bo'ldi. 1994-yilda esa Davlat test markazi tashkil etildi, bu esa tizimni yanada takomillashtirishga xizmat qildi. Kadrlar tayyorlash milliy dasturi (1997-yil): 1997-yil 29-avgustda O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining IX sessiyasida yangi tahrirdagi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun va "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi" qabul qilindi. Bu dastur o'z davrida dunyo hamjamiyati tomonidan "O'zbek modeli" sifatida e'tirof etildi. Dasturning asosiy maqsadi — uzluksiz ta'lim tizimini yaratish, ta'lim, fan va ishlab chiqarishning samarali integratsiyasini ta'minlash edi. Dasturga ko'ra, mamlakatda 12 yillik majburiy ta'lim tizimi (9 yil maktab + 3 yil kollej/litsey) joriy etildi.

Oliy ta'limdagi o'zgarishlar va xalqaro hamkorlik. Mustaqillik yillarida oliy ta'lim tizimi ham tubdan o'zgardi. 1992-1993 yillardan boshlab O'zbekistonda ikki bosqichli oliy ta'lim (bakalavriat va magistratura) tizimiga o'tish boshlandi. Shuningdek, xalqaro hamkorlikka keng yo'l ochildi. 1992-yilda tashkil etilgan "Umid" jamg'armasi (keyinchalik "El-yurt umidi") orqali yuzlab iste'dodli yoshlar AQSH, Buyuk Britaniya, Germaniya va Yaponiya kabi rivojlangan davlatlarning nufuzli universitetlariga o'qishga yuborildi. Bu esa yangi mustaqil davlat uchun g'arb texnologiyalarini va boshqaruv usullarini biladigan mutaxassislarni tayyorlashda muhim ahamiyat kasb etdi.²

Mustaqillikning ilk yillarida ta'lim mazmunini o'zgartirish eng qiyin vazifalardan biri edi. Gumanitar fanlar, ayniqsa, "O'zbekiston tarixi", "Ona tili va adabiyot" fanlari bo'yicha yangi darsliklar yaratish zarurati tug'ildi. Markaz tomonidan yozilgan "soxta tarix" o'rniga, xalqning milliy g'ururini uyg'otadigan, haqiqiy o'tmishni aks ettiruvchi darsliklar nashr etila boshlandi. Shuningdek, lotin yozuviga asoslangan o'zbek alifbosiga bosqichma-bosqich o'tish haqidagi qaror (1993-y.) ta'lim tizimidagi eng muhim siyosiy-ma'rifiy voqealardan biri bo'ldi³.

Mustaqillikning dastlabki yillarida ta'lim sohasida amalga oshirilgan islohotlar murakkab iqtisodiy sharoitlarga qaramay, millatning intellektual kelajagini belgilab berdi. Garchi 12 yillik majburiy ta'lim tizimi kabi ba'zi tajribalar vaqt o'tishi bilan takomillashtirilgan yoki o'zgartirilgan bo'lsa-da, aynan o'sha yillarda qo'yilgan poydevor O'zbekistonning bugungi ilmiy-ma'rifiy rivojlanishiga asos bo'lib xizmat qilmoqda.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Karimov I.A. "O'zbekiston: milliy istiqlol, iqtisod, siyosat, mafkura". – T.: "O'zbekiston", 1996.
2. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni (1992-yil 2-iyul tahriri).
3. "O'zbekistonda ta'lim islohotlari: yutuq va muammolar" to'plami. – T.: "Fan", 1995.
4. "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi". O'zbekiston Respublikasining Qonuni. – T.: "Sharq", 1997.

¹ O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni (1992-yil 2-iyul tahriri).

² Jo'rayev N. "O'zbekistonning eng yangi tarixi". – T.: "Sharq", 2011. 345-bet.

³ O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "O'zbekiston Respublikasida uzluksiz ta'lim tizimini darsliklar va o'quv adabiyotlari bilan ta'minlash to'g'risida"gi qarori. 1998-yil.